dolaz, odnosno tom prigodom roditelje opomenuti a djecu pozvati blago i očinski.

Tako će sa svih strana biti skoncentrirana vatra na jednu zaleđenu točku koja će se morati da počne krabiti.

(Svršit će se)

Fra Ferdo Vlašić

NOVO POGLAVLJE PRAKTIČNE LITURGIKE I PASTORALKE

(K tehnici javnih molitava)

Ne smije naše liturgijsko oduševljenje biti naivno. A naivno je ako tko u liturgijskoj obnovi gleda čarobni štapić koji će najednom preporoditi i obratiti svijet, a naše crkve napuniti ljudima žive vjere i produbljenog praktičnog kršćanstva.

I za narodni jezik u liturgiji to vrijedi. Ne će njegovo šire uvođenje u obrede, što ga je nedavno uzakonio II. vatikanski sabor, ni u čemu bitnom izmijeniti situciju Crkve i kršćanstva u modernom svijetu. Ljudi koji su se razišli s vjerom posve su indiferentni prema problemu obrednog jezika u našim crkvama. Njima je religija iluzija i praznovjerje u kojemu se god konkretnom obliku ona manifestirala. Iluzija im je i praznovjerje i sve ono što mi vršimo pod bogoslužnim činima. Njima je to prazno blebetanje i jedna vrst sugestivne magije: vršila se ta magija na latinskom ili na hrvatskom, svejedno. Liturgija pretpostavlja religiozni interes, a ne stvara ga, barem ne direktno. Ni onda kada ljudi jezično razumiju njezine tekstove. U protestantskim se i anglikanskim crkvama već stoljećima obavlja bogoslužje na narodnom jeziku — često klasično elegantnom i kultiviranom — pa su im ipak crkve i bogomolje prazne. A naše su katoličke — u krajevima žive vjere, pa i kod nas — bile stoljećima pune, i ako smo, kroz sve te stotine godina u prošlosti, vršili glavno bogoslužje na mrtvom, latinskom, jeziku.

Misija je liturgijskog pokreta okrenuta prvotno prema nutrinji Crkve. Liturgiju doživljuju vjernici. Na njih ona djeluje; njih povlači, ako je razumiju, shvaćaju, doživljuju. Njihov vjerski život ona profinuje, oplemenjuje, podiže, produbljuje. Tek preko vjernika izlazi liturgija van u svijet: kao elemenat vanjskog religioznog dinamizma i akcije. Putem stvaranja elite; putem obnovljene religiozne svijesti; putem apostolata.

Nego i to — nazovimo ga tako — nutarnje djelovanje liturgije ima svoje pretpostavke. I ukoliko se veže uz liturgijski jezik koji bi bio živ, razumljiv, narodan. Pretpostavke koje treba istom stvoriti.

Jedna je od njih — doduše tehnička, ali ipak bitna — da recitacija, čitanje, pjevanje liturgijskih tekstova bude i po načinu izvođenja takvo da ga vjernici mogu pratiti. Budu li se ti tekstovi gutali, mrmljali, izvodili prebrzo i bez pobožnosti, dostojanstva, ukusa, nitko od njih ne će imati koristi. Pretvore li se oni u praksi u mrmor, šum, šuštanje, sasvim je onda svejedno na kojemu će jeziku to biti. Može slobodno biti ne samo na latinskom nego i na kineskom.

Na to treba unaprijed misliti. Za to treba odgajati: najprije svećenike a onda i sve one duhovne i lajičke osobe koji će u liturgiji sudjelovati u vodstvenoj i direktivnoj funkciji.

A problem je to vrlo delikatan i težak. Možda nijesmo ni svijesni sve njegove težine i ozbiljnosti.

Ostanimo samo kod svećenika!

Ne moli se ni danas — mislimo: glasno — i ne pjeva, po našim crkvama, u većini latinski. Latinska je jedino pjevana ili svečana misa, gdje se ona izvodi po propisima rubrika: latinski u svim svojim dijelovima, osim, pjevane, poslanice i evanđelja, a onda korski oficij i ono malo specijalnih obreda u Velikom tjednu i inače pod crkvenom godinom. Samo, budimo iskreni: tako se radi — barem u centralnim i istočnim krajevima zemlje — jedino u katedralama i u pokojoj samostanskoj crkvi, pod konventualnom misom i korskim funkcijama. U tolikim drugim crkvama ne čuje se čitave godine nijedna latnska riječ: osim, možda, kad je negdje na župi mlada misa. Pjevanih, liturgijski pjevanih, misa ni nema: »pjevane« su nam mise, i u koliko ih ima, sve neliturgijske: na koru pjevači pjevaju »svete pjesme« na hrvatskom, isto kao i pod tihom misom; sva je razlika što svećenik pod njima latinski otpjeva oracije, preferaciju, »Pater noster«, »Ite, missa est« i nekoliko puta »Dominus vobiscum« i što mu kor odgovara latinskim responzorijima. Jedina je iznimka, napola pjevani, koralni »Requiem«: u pokojem gradiću gdje ima časnih sestara, ili kad se nađe na okupu svećenika u većem broju, radi svečanog sprovoda. Izvanmisne pobožnosti — da i ne govorimo o propovijedanju i poukama — uvijek su samo na hrvatskom, odnosno na slovenskom. I pod pučkim misama, ako se što glasno moli ili pjeva, moli se i pjeva hrvatski. Imali smo, dakle, i dosada obilno prilike, da s razumijevanjem i dostojno

pratimo, ako već ne misu, a ono mnoge druge javne crkvene obrede i molitve.

Samo: je li te obrede i molitve masa vjerka mogla razumjeti i pratiti? Ja jako o tom dvojim. Razumio ih je i mogao pratiti samo onaj koji ih je od drugdje, znao napamet — litanije na primjer — ili ih je pratio iz molitvenika. Drugi nitko. U velikim crkvama bilo je to — i danas je — i fizički nemoguće: prevelika je udaljenost od oltara a svećenik ih moli okrenut glavom od puka. Isto to vrijedi i za mnoge manje, ali neakustične crkve. U ostalim crkvama, manjima i akustičnima, bilo bi to po sebi moguće. Ali u tima se opet, ponajčešće, zanemaruje drugi preduvjet. Svećenici predmole pretiho, prebrzo, nerazgovijetno, služe sa svim mogućim i nemogućim kadencama i »ćurlicima«, gutaju riječi, »trtose«: od čitave molitve jasno čuješ samo ono »Amen« na koncu. Ima ih pa u posljednje vrijeme, i teoretski brane svoje originalne kadence i »ćurlike«: kao liturgijsku prinovu. To je ton intimne, prirodne, »obiteljske molitve«. A hvala im na toj prinovi! Ni propovijedi, ni pjevanje s kora, ne prolaze, često, puno bolje. Ljudi se po crkvi premještaju smjesta na mjesto, iz kuta u kut, ne bi li nešto čuli. I razvrstavaju propovjednike po kategorijama: ovoga mogu dobro čuti, onoga slabije, onoga nikako.

A, dok je tako, i odviše je očito da prave liturgijske komunikacije s vjernicima ne će biti ni ako se sve što se u crkvi glasno moli i pjeva bude molilo i pjevalo na narodnom jeziku. Sve će to i dalje, u praksi, biti »orationes secretae«.

Problem je, eto, da se najprije naučimo — u prvom redu mi svećenici — moliti i pjevati tako da nas ljudi čuju i razumiju. Bez toga nam ne će ni megafoni — a u veće bi ih crkve trebalo odmah instalirati — puno pomoći.

Moramo se i tu odučiti od svoje komocije i nonšalantnosti. Ako nam je samo do toga da funkcija što prije svrši i da se mi što manje naprežemo i disciplniramo, onda uopće nemamo ni najelementarnije kvalifikacije za j a v n u molitvu i službu Božju. Prestajemo biti predstavnici, predmolitelji, sluge vjerničke općine. Nema nikakva smisla rezonirati kako neki rezoniraju: »Ne mogu drukčije. To je moj stil. Ne volim afektacije ni razvlačenja. Ne volim teatralnosti!« Volio je, ne volio, crkveni si liturg: reprezentacija ti je u crkvi elementarna dužnost.

Moramo iz temelja revidirati tehniku moljenja i pjevanja u crkvi. Moramo se naučiti da govorimo i pjevamo ceremoniozno, dostojanstveno, svečano, iz puna grla, riječ po riječ.

otvorenih usta, sa stankama. Kolikogod to izgledalo za pojedinca nenaravno i usiljeno, za javnu molitvu i javna čitanja to je naprosto — zakon. Primitivna nas logika činjenica na to sili.

Nije samo slučaj da je u svim crkvama i religioznim zajedinicama gdje se molitve obavljaju savjesno i na edifikaciju tempo molitve i čitanja relativno vrlo spor. Mora biti.

Ja se još dobro sjećam kako me je kad sam u innsbruškom »Canisianum«-u prvi put prisustvovao čitanju pod ručkom — u velikoj blagovaoni za trista bogoslova, sa visokim stropom — iznenadilo kako čitači sa galerije otežu, posebno naglašuju svaku riječ, prave duge stanke. Kasnije sam to shvatio. Vidio sam da drukčije ne može ni biti. Dresirali su ih tako. Ali smo zato i čuli svaku riječ. I mi stranci koji još nijesmo dobro znali njemački i koji ne bismo bili, da su se čitači žurili, razumjeli ni jedne riječi. A tako čitaju i mole i beuronci, i časne sestre, i teolozi u dobro vođenim bogoslovskim zavodima. To je diktat liturgijskog osjećaja i diktat zajednice. Možda su ga i u Innsbruck donijeli najviše alumni monaških, abacijalnih redova, u kojima su korski oficij i liturgija jedna od glavnih zadaća reda: benediktinci, cisterciti, premonstratenzi; — bilo ih je u Innsbrucku dosta.

Izgleda mi da će se liturgijski pokret i kod nas morati svijesno konfrontirati s ovim problemom i sustavno se pozabaviti njegovim rješenjem. Morat ćemo provoditi radikalan preodgoj svojih dosadašnjih navika i manira. A prvoborci i uzori kod toga moraju nam postati oni koji se najviše angažuju i oduševljavaju za liturgijski duh i reforme u savremenom crkvenom životu. Bez toga bi bilo bolje da i dalje po crkvama mumljamo »latinski«. Lakše bismo pred vjernicima sakrili, barem u crkvi, svoju pastoralnu golotinju i površnost. Ostala bi i dalje presvučen komotnim kostimom »sakralnosti«.

Mlada svećenička generacija koja će iz bogoslovskih škola izaći u nove, izmijenjene, liturgijske uvjete, mora biti toga najviše svijesna. I oni koji je uče i odgajaju. To mora danas postati novo, posebno, poglavlje i u liturgici, i u pastoralci. Valja klerike i učiti, i vježbati, i siliti da govore, mole i pjevaju razgovijetno i — polagano. Što polaganije! Liturgije nema bez patosa i bez formi!

A pomirimo se i s tim, računajmo s tim, da će nam obredi i funkcije odsada — trajati dulje!

Dr Čedomil Čekada